

การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ: ระเบียบวิธีวิจัย
เชิงคุณภาพสำหรับการวิจัยทางด้านจิตวิทยา
Interpretative Phenomenological Analysis: A Qualitative
Methodology for Psychological Research

ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล*
chomphunut.sri@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยทางด้านจิตวิทยาในประเทศไทยมีรากฐานอยู่บนการวิจัยเชิงปริมาณตามกรอบแนวคิดเชิงปฏิฐานนิยมมาโดยตลอด การอิงอยู่กับวิธีการแสวงหาความรู้เพียงวิธีเดียวเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ที่หลากหลายอันส่งผลต่อความก้าวหน้าทางด้านความรู้ในศาสตร์จิตวิทยา ด้วยความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมความหลากหลายทางด้านระเบียบวิธีวิจัยในการวิจัยด้านจิตวิทยาในประเทศไทย บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อการวิจัยทางด้านจิตวิทยาโดยเฉพาะที่มีชื่อเรียกว่า “การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ” (Interpretative Phenomenological Analysis; IPA) ในช่วงเริ่มต้นของบทความเป็นการบรรยายถึงที่มาของ IPA โดยสังเขป จากนั้นเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับฐานคิดเชิงทฤษฎีของ IPA และแนวทางในการดำเนินการวิจัยที่สอดคล้องกับฐานคิดดังกล่าว ในช่วงท้ายของบทความเป็นการอภิปรายเกี่ยวกับจุดเด่นและข้อจำกัดของ IPA และการเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมความหลากหลายทางด้านระเบียบวิธีวิจัยในศาสตร์จิตวิทยาของไทย

คำสำคัญ: การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ การวิจัยเชิงคุณภาพ จิตวิทยา

Abstract

Psychological research in Thailand has historically been dominated by quantitative research conducted within a positivist framework. Over-reliance on only one mode of inquiry impedes diverse ways of knowing and thus limits the advancement of knowledge in the field of psychology. With the aim to promote methodological diversity in Thai psychological research, this paper introduces a particular qualitative approach to psychology, called “interpretative phenomenological analysis” (IPA). After a brief introduction to IPA, the paper outlines the theoretical underpinnings of IPA and offers guidelines for conducting a research project based on this framework. This paper concludes

* อาจารย์ ดร. ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

with a discussion on the potential and limitations of IPA, and also with some suggestions for promoting methodological pluralism within the field of psychology in Thailand.

Keywords: Interpretative phenomenological analysis, qualitative research, psychology

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การวิจัยทางด้านจิตวิทยาในประเทศไทยมีรากฐานอยู่บนกระบวนทัศน์ของการวิจัยเชิงทดลองและการวิจัยเชิงสำรวจตามกรอบแนวคิดเชิงปฏิฐานนิยม (positivism) มาโดยตลอด เป็นเวลากว่าศตวรรษที่การวิจัยทางจิตวิทยาได้ถูกวิพากษ์ว่าจำกัดวิธีการแสวงหาความรู้อยู่แต่กับการวิจัยเชิงปริมาณ เพิกเฉยต่อแนวทางอื่นในการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะองค์ความรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งถือเป็นแก่นสำคัญของศาสตร์จิตวิทยา (Wertz, 2011) สืบเนื่องจากข้อวิพากษ์ดังกล่าว ในช่วงประมาณสามทศวรรษที่ผ่านมา การแสวงหาความรู้ทางด้านจิตวิทยาในสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา รวมถึงประเทศต่างๆ ในยุโรปได้ค่อยๆ เกิดการเปลี่ยนผ่านเชิงกระบวนทัศน์ (paradigm shift) จากเดิมที่จำกัดอยู่ที่การวิจัยเชิงปริมาณ มาสู่ความหลากหลายทางด้านระเบียบวิธีวิจัย โดยที่การวิจัยเชิงคุณภาพได้เริ่มเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการผลิตองค์ความรู้ทางด้านจิตวิทยา (Harper, 2012; Ponterotto, 2005b)

การเปลี่ยนผ่านเชิงกระบวนทัศน์ดังกล่าวเห็นได้จากการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องของหนังสือ บทความวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และการประชุมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งจากการส่งเสริมด้านการวิจัยเชิงคุณภาพจากสมาคมจิตวิทยาในประเทศต่างๆ เช่น จากการศึกษาสมาคมจิตวิทยาแห่งสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการกำหนดให้บรรจุกการวิจัยเชิงคุณภาพลงในหลักสูตรจิตวิทยา (Madill & Gough, 2008; Willig & Stainton-Rogers, 2008)

หนึ่งในระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับความนิยมในการวิจัยด้านจิตวิทยา ก็คือ “interpretative phenomenological analysis” หรือที่มักถูกเรียกโดยย่อว่า IPA (Smith, Flowers, & Larkin, 2009) หรือที่เรียกว่า “การวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ”

IPA เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพวิธีหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดด้านปรัชญาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ริเริ่มพัฒนาโดย Jonathan Smith เมื่อประมาณกว่า 20 ปีที่ผ่านมา (Smith, 1996) ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการวิจัยทางด้านจิตวิทยาโดยเฉพาะ

จุดมุ่งหมายของ IPA คือ การทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์หนึ่งๆ โดยเชื่อว่าการเข้าใจความหมายที่บุคคลให้กับประสบการณ์ของตนเองสามารถเป็นฐานที่นำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ของบุคคลนั้น Smith (2011) ระบุว่า IPA ถือเป็นหนึ่งในระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางด้านจิตวิทยาที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในการวิจัยทางด้านจิตวิทยา รวมไปถึงการวิจัยในศาสตร์อื่นๆ ด้วย เช่น พยาบาลศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์

อย่างไรก็ตาม แม้ในปัจจุบันการวิจัยแบบ IPA จะถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย แต่งานวิจัยทางด้านจิตวิทยาในประเทศไทยที่ใช้ IPA ยังคงมีจำนวนจำกัด จากการสืบค้นงานวิจัยที่ใช้ IPA จากฐานข้อมูล “ThaiLIS” และ “ThaiJo” โดยใช้คำค้นว่า “Interpretative Phenomenological Analysis”, “IPA”, “ปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ” และ “ปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความ” ผู้เขียนพบงานวิจัยที่ใช้ IPA ในฐานข้อมูลดังกล่าวน้อยกว่า 10 เรื่อง

ด้วยเหตุที่ IPA เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างเป็นระบบสำหรับการศึกษาวิจัยทางด้านจิตวิทยาโดยเฉพาะ ทั้งยังถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในปัจจุบัน IPA จึงเป็นหนึ่งในระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ควรค่าต่อการศึกษาคำความเข้าใจและนำไปใช้เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านจิตวิทยาในประเทศไทยให้มีความคลุ่มลึกและหลากหลายมากยิ่งขึ้นต่อไป

ในบทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดและแนวทางในการทำวิจัยโดยใช้ IPA โดยในตอนต้นของบทความเป็นการบรรยายโดยสรุปเกี่ยวกับความเป็นมาและฐานคิดเชิงทฤษฎีของ IPA จากนั้นเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับแนวทางในการทำวิจัยโดยใช้ IPA เริ่มตั้งแต่คำถามการวิจัย การออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูลวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานการวิจัย รวมถึงการกำกับและประเมินคุณภาพงานวิจัย ส่วนในช่วงท้ายของบทความจะเป็นการอภิปรายเกี่ยวกับจุดเด่นและข้อจำกัดของ IPA พร้อมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมการวิจัยเชิงคุณภาพในศาสตร์จิตวิทยาของไทย

ฐานคิดเชิงทฤษฎีของ IPA

IPA วางรากฐานอยู่บน 3 ฐานคิดเชิงทฤษฎี คือ ปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) อรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics) และการศึกษาเฉพาะบุคคล (Idiography)

ปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการศึกษาประสบการณ์ของมนุษย์ Edmund Husserl ผู้นำความคิดด้านปรากฏการณ์วิทยาสมัยใหม่ เสนอว่าในการทำความเข้าใจประสบการณ์ของมนุษย์นั้นควรมุ่งศึกษาที่ประสบการณ์ของบุคคลตามที่มันปรากฏต่อบุคคลนั้นๆ ซึ่งในมุมมองของ Husserl ประสบการณ์ของมนุษย์มีลักษณะพื้นฐาน 2 ประการ คือ 1) สิ่งที่ถูกรับรู้ (noema) และ 2) การให้ความหมายต่อการรับรู้ (noesis) โดยฮัสเซอร์ลมองว่าลักษณะพื้นฐานทั้งสองประการนี้มีความสัมพันธ์กัน ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเห็นคนถูกรถชนแล้วเกิด

ความรู้สึกหดหู่ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกหดหู่ต่อประสบการณ์ดังกล่าว มิได้เป็นผลมาจากสภาวะจิตใจของบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่มีฐานที่มาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงด้วย (Husserl, 1936/1970)

สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว จุดมุ่งหมายของ IPA คือ การทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์หนึ่งๆ จากมุมมองของผู้ที่มีประสบการณ์ในปรากฏการณ์นั้น โดยมีฐานความเชื่อเชิงปรัชญา (epistemology) ตามแนวคิดสังคมนิยมเชิงวิพากษ์ (critical realism) ที่มองว่าความจริงของปรากฏการณ์มีอยู่ แม้อาจไม่ปรากฏชัดในการตระหนักรู้ แต่ก็สามารถถูกสืบค้นได้แม้ว่าจะไม่สมบูรณ์ก็ตาม ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงความจริงที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้โดยสมบูรณ์ สิ่งที่จะทำได้ก็คือ การทำความเข้าใจประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยผ่านสิ่งที่เขาเปิดเผย และประสบการณ์ที่ถูกเปิดเผยถือเป็นความจริงหรือความรู้ที่ถูกต้อง (valid knowledge) ในช่วงเวลาและในบริบทเฉพาะหนึ่งๆ (Madill, Jordan, & Shirley, 2000)

อีกหนึ่งฐานคิดเชิงทฤษฎีที่สำคัญของ IPA มาจากอรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics) หรือทฤษฎีการตีความ หนึ่งในผู้นำด้านอรรถปริวรรตศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่งต่อแนวคิดและแนวทางในการทำวิจัยแบบ IPA ก็คือ Martin Heidegger ผู้ซึ่งเสนอแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (Hermeneutic Phenomenology) ไฮเดกเกอร์มองว่าบุคคลเป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมในโลกที่ดำรงตนอยู่ (being-in-the-world) บุคคลจึงไม่อาจเข้าใจการเป็นอยู่ของสิ่งต่างๆ หรือปรากฏการณ์ต่างๆ โดยปราศจากการตีความจาก “สิ่งที่บุคคลมีมาก่อน” (fore-conception) เช่น ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งมีที่มาจากภูมิหลังส่วนบุคคลและวัฒนธรรมที่ถูกหล่อหลอมรวมอยู่ในตัวบุคคลอย่างลึกซึ้งจนมักอยู่นอกการตระหนักรู้ของบุคคล แต่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน นั่นคือ สำหรับไฮเดกเกอร์แล้ว ความเข้าใจต้องอาศัยการตีความ ทั้งนี้

มิได้หมายความว่าความเข้าใจเป็นผลจากการตีความ แต่ความเข้าใจก็คือการตีความในตัวของมันเอง ไม่มีอะไรเกิดก่อนเกิดหลัง หากแต่ทั้งสองเกิดขึ้นพร้อมกัน (Heidegger, 1927/1962)

สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว IPA ตระหนักถึงบทบาทที่สำคัญของการตีความในการทำความเข้าใจประสบการณ์ของบุคคล และมองว่าการพูด ความคิดและความรู้สึกมีความสัมพันธ์กัน แต่ในขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสลับซับซ้อน และบางครั้งบุคคลก็ไม่อาจสื่อสารในสิ่งที่เขาคิดและรู้สึกได้ชัดเจน หรืออาจจะมีเหตุผลบางประการที่เขาอาจไม่ต้องการเปิดเผยสิ่งที่เขาคิดหรือรู้สึก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วิจัยในการทำ ความเข้าใจสภาวะทางจิตใจและอารมณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยจากสิ่งที่เขาพูด การวิจัยแบบ IPA จึงเกี่ยวข้องกับ “การตีความสองชั้น” (double hermeneutics) นั่นคือ “ผู้วิจัยพยายามทำความเข้าใจผู้เข้าร่วมวิจัยผู้ซึ่งพยายามทำความเข้าใจปรากฏการณ์หนึ่งๆ” (Smith et al., 2009, p. 35) ในกระบวนการตีความดังกล่าว ผู้วิจัยมีหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ “เป็นกระบอกเสียง” (give voice) ให้กับประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย และ “ทำความเข้าใจ” (make sense) ประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย (Larkin, Watts, & Clifton, 2006) ซึ่งในการทำหน้าที่ยังกล่าว ผู้วิจัยจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการตีความสองระดับ คือ “การตีความด้วยความเข้าใจ” (empathic hermeneutics) และ “การตีความด้วยการตั้งคำถาม” (questioning hermeneutics)

การตีความด้วยความเข้าใจ เป็นความพยายามที่จะเข้าใจและบรรยายปรากฏการณ์ที่ศึกษาตามมุมมองของผู้เข้าร่วมวิจัย ส่วนการตีความด้วยการตั้งคำถาม เป็นความพยายามในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกผ่านการตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อมูลวิจัย เช่น “การที่ผู้เข้าร่วมวิจัยพูดประโยคนี้ในบริบทนี้หมายความว่าอย่างไร” (Larkin et al., 2006, p. 117) การตั้งคำถามดังกล่าวเป็นไปเพื่อค้นหาความหมายที่เป็นไปได้ต่างๆที่ซ่อนอยู่ในข้อมูลวิจัย

แม้จะมีวิธีการที่แตกต่างกัน แต่การตีความทั้งสองระดับต่างเป็นไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาจากมุมมองของผู้เข้าร่วมวิจัย นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นการตีความระดับใด ข้อมูลที่ได้จากผู้เข้าร่วมวิจัยถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด

อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่อาจหลีกเลี่ยงอิทธิพลของ “สิ่งที่ตนมีมาก่อน” ในการทำความเข้าใจประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยจะต้องวางท่าทีในการตีความอย่างเปิดรับต่อประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยด้วยความมุ่งหมายที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาในแง่มุมมองที่ไม่เคยรู้มาก่อน กล่าวคือ ผู้วิจัยไม่พึงวางท่าทีเป็น “ผู้รู้” แต่พึงวางท่าทีเป็น “ผู้รับ” ที่พร้อมเปิดรับต่อมุมมองหรือความเข้าใจใหม่ๆ

อีกหนึ่งแนวคิดจากอรรถปริวรรตศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ข้อมูลใน IPA คือ “วงกลมแห่งการตีความ” (the hermeneutic circle) กล่าวคือ กระบวนการตีความใน IPA ไม่ได้เป็นเส้นตรง แต่มีลักษณะเป็นวงกลมที่ย้อนกลับไปกลับมาระหว่างส่วนย่อย (the part) และส่วนรวม (the whole) นั่นคือ หากจะทำความเข้าใจส่วนย่อย ให้ดูที่ส่วนรวม และหากจะทำความเข้าใจส่วนรวม ให้ดูที่ส่วนย่อย เช่น ผู้วิจัยใช้ความเข้าใจทั้งหมดที่มีต่อคำสัมภาษณ์ (the whole) มาเป็นฐานในการทำความเข้าใจส่วนใดส่วนหนึ่งของคำสัมภาษณ์ (the part) ในเชิงลึก

ฐานคิดเชิงทฤษฎีสุดท้ายของ IPA คือ การศึกษาเฉพาะบุคคล (Idiography) ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยทางจิตวิทยากระแสหลักที่มุ่งเน้นการกล่าวอ้างระดับประชากรทั้งหมด (nomothetics) ในการศึกษาเฉพาะบุคคลของ IPA เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจประสบการณ์เฉพาะหนึ่งๆ และการวิเคราะห์ประสบการณ์ของบุคคลในเชิงลึกทั้งในแง่มุมมองที่มีร่วมกันและที่แตกต่างกัน จากจุดเน้นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยแบบ IPA จึงควรมีขนาดเล็ก หรือเป็นรายกรณีศึกษา ทั้งนี้ แม้จะมุ่งทำการศึกษาเฉพาะบุคคล IPA มิได้

ปฏิเสธรากฐานข้อสรุปทั่วไป (generalization) แต่ทำการศึกษาปรากฏการณ์เฉพาะหนึ่งๆอย่างละเอียด โดยเริ่มต้นจากการศึกษาเชิงลึกเป็นรายกรณีแล้วจึงค่อยๆ สืบค้นความเหมือนและความต่างระหว่างบุคคล จากนั้นจึงค่อยขยายผลไปสู่ข้อสรุปทั่วไปอย่างระมัดระวัง กล่าวได้ว่า IPA มุ่งแสวงหา “การถ่ายโอนเชิงทฤษฎี” (theoretical transferability) โดยประเมินได้จากการที่ผลการวิจัยช่วยสะท้อนประสบการณ์ของบุคคลที่อยู่ในบริบทเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน Smith et al. (2009) ระบุว่าโลกภายในจิตใจของบุคคลมีความสลับซับซ้อน และการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นหนทางสำคัญที่ทำให้สามารถเข้าถึงความสลับซับซ้อนนี้ได้

วัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย

จุดมุ่งหมายของงานวิจัยแบบ IPA คือการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์หนึ่งๆจากประสบการณ์ของบุคคล เพื่อทำความเข้าใจว่าบุคคลมีประสบการณ์อย่างไรเกี่ยวกับปรากฏการณ์หนึ่งๆ และประสบการณ์ดังกล่าวมีความหมายอย่างไรต่อบุคคลนั้น การวิจัยแบบ IPA มีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับการศึกษาปรากฏการณ์ที่มีลักษณะเชิงกระบวนการ มีความสลับซับซ้อน หรือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ยังไม่ค่อยถูกศึกษา (Smith & Osborn, 2015)

คำถามการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยแบบ IPA จะเป็นคำถามอย่างกว้างๆและเป็นคำถามปลายเปิด นอกจากนี้ สอดคล้องกับฐานคิดด้านการศึกษาเฉพาะบุคคลของ IPA ที่มุ่งศึกษาประสบการณ์ของบุคคลในเชิงลึก คำถามการวิจัยใน IPA ควรเป็นคำถามที่มีความเฉพาะเจาะจงในระดับหนึ่งให้ผู้เข้าร่วมวิจัยจะสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างลงลึกในรายละเอียด การตั้งคำถามวิจัยที่มีคำถามย่อยขยายจะช่วยกรอบคำถามวิจัยให้มีความเฉพาะเจาะจง และครอบคลุมประเด็นในเรื่องที่จะศึกษาได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กลุ่มตัวอย่าง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าจุดเน้นของ IPA คือการศึกษาประสบการณ์เฉพาะของบุคคลในบริบทเฉพาะ ดังนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์เฉพาะในเรื่องที่ศึกษา การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันแบบเฉพาะเจาะจง (purposive homogeneous sampling) จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสม การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกัน นอกจากจะช่วยกำหนดขอบเขตของงานวิจัยให้มีความชัดเจนแล้วยังช่วยให้สามารถเห็นถึงความต่าง (divergence) ที่ซ่อนอยู่ในความเหมือน (convergence) ระหว่างข้อมูลวิจัยได้ชัดเจนมากขึ้นด้วย

นอกจากนี้ สอดคล้องกับฐานคิดด้านการศึกษาเฉพาะบุคคลที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ประสบการณ์ของบุคคลในเชิงลึก กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยแบบ IPA ควร มีขนาดเล็ก (3-10 คน) หรือเป็นรายกรณีศึกษา Reid, Flowers, & Larkin (2005) เสนอแนะว่าในการวิจัยแบบ IPA น้อยเท่ามาก ซึ่งหมายความว่าคุณภาพของงานวิจัยแบบ IPA ไม่ได้แปรผันตามขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ในทางตรงกันข้ามคุณภาพของการวิเคราะห์ข้อมูลมีแนวโน้มยิ่งด้อยลงตามกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น

การเก็บข้อมูลวิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์หนึ่งๆ ในเชิงลึกจากมุมมองของผู้มีประสบการณ์ในปรากฏการณ์นั้น คือจุดมุ่งหมายของการวิจัยแบบ IPA วิธีการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลลักษณะดังกล่าวมีอยู่หลายวิธีการด้วยกัน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การอภิปรายกลุ่ม การเขียนไดอารี่ แต่วิธีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดข้อคำถามต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัยไว้ล่วงหน้า ประมาณ 6-10 ข้อ (สำหรับการสัมภาษณ์ประมาณ 45-90 นาที) แต่ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถตั้งคำถามอื่นๆ

เพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ได้ตามแต่บริบทของการสนทนาที่เกิดขึ้น

การกำหนดโครงสร้างการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าอาจเปรียบได้กับการมีแผนที่ที่ช่วยให้ผู้วิจัยรู้ว่าควรจะต้องเดินทางผ่านเส้นทางใดบ้างเพื่อที่จะไปถึงจุดหมายที่ต้องการได้ นอกจากนี้ การมีแผนที่ดังกล่าวสามารถช่วยลดความประหม่าของผู้วิจัยได้ ทำให้ผู้วิจัยมีสมาธิจดจ่อกับการสัมภาษณ์ มีความไวในการรับรู้ และมีความยืดหยุ่นในการตั้งคำถามที่สอดคล้องกับกระแสการสนทนาที่เกิดขึ้นเบื้องหน้า ซึ่งการตอบรับและการตั้งคำถามอย่างเหมาะสมสามารถช่วยพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมวิจัย ทำให้ผู้เข้าร่วมวิจัยรู้สึกผ่อนคลายและเต็มใจที่จะเปิดเผยข้อมูล ส่งผลให้ได้ข้อมูลวิจัยในเชิงลึก

ข้อมูลวิจัยที่มีคุณภาพในงานวิจัยแบบ IPA คือ ข้อมูลที่มีรายละเอียดจากมุมมองของผู้เข้าร่วมวิจัย ซึ่งการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลลักษณะดังกล่าว มีแนวทางที่สำคัญดังต่อไปนี้ 1) ตั้งคำถามปลายเปิด หรือใช้คำถามเชิงสำรวจ หลีกเลี่ยงการถามนำ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมวิจัยตอบคำถามได้อย่างอิสระตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง 2) รับฟังอย่างใส่ใจ และให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้ใช้เวลาในการคิดและในการตอบคำถามอย่างเต็มที่ 3) ใช้คำถามขยายความ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เบาะรุกรมในเชิงลึกมากขึ้น เช่น “ช่วยยกตัวอย่างเกี่ยวกับ...” หรือ “ช่วยเล่าเพิ่มเติมเกี่ยวกับ...” 4) ใช้คำถามเพิ่มความกระจ่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนจากมุมมองของผู้เข้าร่วมวิจัย เช่น “ที่คุณพูดว่า ‘มันไม่ยุติธรรมเลย’ สำหรับคุณแล้ว ‘ความไม่ยุติธรรม’ คืออะไร” 5) ใช้การสรุปความ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและเพื่อช่วยกระตุ้นให้เกิดการอธิบายขยายความหรือการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติม และ 6) ถามหนึ่งคำถามในเวลาเดียว เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนในเรื่องที่ถาม การถามหลายคำถามในเวลาเดียวกัน อาจทำให้ผู้ตอบเกิดความสับสน หรือหลงประเด็นในการตอบคำถาม รวมทั้งอาจทำให้ผู้วิจัยยากที่จะระบุชุดว่าคำ

ตอบที่ได้มานั้นเป็นคำตอบสำหรับคำถามใด (Smith & Osborn, 2015)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลวิจัยใน IPA มักจะอยู่ในรูปแบบของไฟล์เสียง ดังนั้นก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะต้องทำการถอดเสียงสัมภาษณ์เป็นคำพูดแบบคำต่อคำ (verbatim) ดังตัวอย่างในตารางที่ 1 ช่องที่ 1 (Srichannil, 2014) และเมื่อได้คำสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยสามารถเริ่มต้นการวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการดังต่อไปนี้

1) **อ่านและอ่าน** ขั้นแรกในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ IPA คือการอ่านคำสัมภาษณ์ซ้ำไปซ้ำมาจนกว่าผู้วิจัยจะรู้สึกคุ้นเคยและจดจำข้อมูลวิจัยได้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยอาจฟังเสียงสัมภาษณ์จากไฟล์เสียงอีกครั้งก่อนเริ่มต้นอ่านคำสัมภาษณ์

2) **บันทึกประเด็นสำคัญ** ในขณะที่อ่านคำสัมภาษณ์แต่ละบรรทัด ผู้วิจัยทำการบันทึกประเด็นสำคัญ โดยมีแนวทางสำหรับการบันทึก ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 1 ช่องที่ 2)

2.1 บันทึกเชิงบรรยาย (Descriptive comments) เป็นการบันทึกคำ วลี และประโยคที่สำคัญที่สะท้อนความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย เป็นการบันทึกเนื้อหาและความหมายตามที่ปรากฏชัดในคำสัมภาษณ์ (the P)

2.2 บันทึกด้านภาษา (Linguistic comments) เป็นการบันทึกภาษาที่ผู้เข้าร่วมวิจัยใช้ เช่น การใช้คำสรรพนาม การกล่าวซ้ำ การพูดซ้ำ การพูดเปรียบเทียบ การหัวเราะ การใช้โทนเสียงที่แตกต่าง การหยุดคิดก่อนพูด

2.3 บันทึกเชิงแนวคิด (Conceptual comments) ตรงกันข้ามกับการบันทึกเชิงบรรยาย การบันทึกเชิงแนวคิด เป็นการบันทึกเนื้อหาและความหมายที่ไม่ปรากฏชัดผ่านการตีความของผู้วิจัย (the I) โดยมาก

มักจะอยู่ในรูปแบบของการตั้งคำถามที่มักมีฐานที่มาจาก ความรู้และประสบการณ์ของผู้วิจัย การตั้งคำถามดังกล่าว เป็นไปเพื่อการค้นหาความหมายต่างๆที่เป็นไปได้เพื่อการ วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึกต่อไป

3) ระบุใจความสำคัญ เมื่อผู้วิจัยบันทึกประเด็น สำคัญเสร็จสิ้นทั้งฉบับแล้ว ขั้นตอนมา ผู้วิจัยจะทำการ แปลงบันทึกดังกล่าวเป็นใจความสำคัญ ซึ่งใจความสำคัญ (theme) ก็คือ ข้อความที่สั้น กระชับ และสะท้อนถึง

แก่นความหมายของข้อมูลวิจัย การระบุใจความสำคัญ จึงเกี่ยวข้องกับการลดปริมาณรายละเอียดของข้อมูล โดยการมองหาความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่าง ประเด็นที่บันทึกไว้ ดังตัวอย่างในตารางที่ 1 ช่องที่ 3 โดยจากตัวอย่างจะสังเกตเห็นได้ว่าใจความสำคัญไม่เพียงแต่ สะท้อนแง่มุมประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย (the P) แต่ ยังสะท้อนถึงการตีความของผู้วิจัยด้วย (the I)

ตารางที่ 1: บันทึกประเด็นสำคัญและระบุใจความสำคัญ

1) คำสัมภาษณ์	2) ประเด็นสำคัญ	3) ระบุใจความสำคัญ
<p>ผู้วิจัย: คุณวีระเริ่มต้นเข้ามาทำงานในฐานะนัก จิตวิทยาแนวพุทธได้อย่างไรคะ</p> <p>วีระ: ก็...ที่เราเรียนปริญญาโทด้านการปรึกษาเนี่ยนะ แล้วก็ช่วงใกล้ๆจะจบมันก็มีคำถามแล้วว่าเราจะทำ อะไรต่อ ตัวอย่างของคนทีจบไปแล้วเนี่ยส่วนใหญ่ก็ ทำงานในองค์กร เป็นนักวิชาการซึ่งเขาก็ไม่ได้ทำงาน ตรงนี้โดยตรง เพียงแต่ว่าเอาสิ่งทีได้จากการเรียนเนี่ย เอาไปประยุกต์ในบริบทต่างๆ ของอาชีพเขา คราว นี้เรารู้สึกว่า เอ๊ะ สิ่งที่เราฝึกมาเนี่ยมันน่าจะเอาไป ใช้ได้โดยตรง เพราะว่าเราก็รู้ว่ามีคนต้องการ แต่ว่า เขาไม่รู้จะไปทีไหน อย่างคนไทยพูดถึงเรื่องสุขภาพจิต เนี่ยโดยทั่วไปก็จะนึกถึงจิตแพทย์ คำว่านักจิตวิทยา เนี่ยก็ไม่ค่อยรู้จัก ยิ่งนักจิตวิทยาการปรึกษาเนี่ยยิ่ง... ส่วนใหญ่ก็แบบอะไรเหอะ ทำอะไร มันก็เลยเหมือนกับว่าถ้าเราไม่เริ่มต้นแล้วเมื่อไหร่มันจะมีกระแสเหล่านี้เข้าไปในสังคมได้บ้าง ก็เลยเลือกที่จะมาทำเป็นนัก จิตวิทยาการปรึกษาตรงนี้แหละ</p>	<p>เปรียบเทียบกับผู้อื่น – เลือกที่จะ ทำงานเป็นนักจิตวิทยาการปรึกษาใน ขณะที่คนอื่นไม่เลือก – หมายความว่า คุณวีระมองว่าอาชีพการปรึกษาเชิง จิตวิทยาไม่เป็นที่นิยม? (2.3)</p> <p>กล่าวซ้ำคำว่า “โดยตรง” น่าจะ เป็นการเน้นย้ำถึงการเปรียบเทียบ คน ส่วนใหญ่เลือกใช้วิชาชีพโดยอ้อม แต่ ตนเองเลือกใช้วิชาชีพโดยตรง ดูเหมือน จะบอกเป็นนัยว่าการเป็นนักจิตวิทยา การปรึกษาอาชีพไม่เป็นที่นิยมของคน ส่วนใหญ่ (2.2)</p> <p>เห็นคุณค่าของวิชาชีพ มองว่าการ ปรึกษาเชิงจิตวิทยาเป็นที่ต้องการ แต่ ไม่เป็นที่รู้จัก (2.1)</p> <p>“พูดถึงเรื่องสุขภาพจิต” “นึกถึง จิตแพทย์” – มองว่าจิตแพทย์เป็น ที่รู้จักมากกว่านักจิตวิทยา และนัก จิตวิทยาเป็นที่รู้จักมากกว่านักจิตวิทยา การปรึกษา นักจิตวิทยาการปรึกษา ไม่มีพื้นที่รองรับในการทำงาน จึงต้อง สร้างพื้นที่นั้นด้วยตนเอง (2.1)</p>	<p>การปรึกษาเชิงจิตวิทยาไม่เป็นที่นิยม</p> <p>การปรึกษาเชิงจิตวิทยาไม่เป็นที่นิยม</p> <p>การปรึกษาเชิงจิตวิทยาเป็นที่ ต้องการ</p> <p>การปรึกษาเชิงจิตวิทยาไม่เป็นที่รู้จัก</p> <p>การปรึกษาเชิงจิตวิทยาไม่เป็นที่รู้จัก</p>

1) คำสัมภาษณ์	2) ประเด็นสำคัญ	3) ระบุใจความสำคัญ
<p>ผู้วิจัย: แล้วเพราะอะไรจึงใช้การปรึกษาแนวพุทธในการทำงานคะ</p> <p>วีระ: คืออย่างแรกเลยเนี่ยคือพอเราเรียน...ตอนที่เรารเรียนเนี่ย ก็เราก็ได้ฟัง เราก็ได้...ได้เรียนได้ฝึกแนวอื่นอยู่บ้างนะ คราวนี้ด้วยประสบการณ์ตอนฝึกนี้แหละ เราเห็นว่าตัวเราอะ มองโจทย์ มองสภาวะจิตใจของมนุษย์ไปเป็นแบบพุทธเนี่ยแหละ ทั้งจากการที่เออตอนเราเรียนเราอาจจะเรียนแนวอื่น แล้วเราก็เรียนพุทธไปด้วย แล้วตั้งแต่เด็กจนโตมา เรื่องของพุทธมันก็เข้ามาให้เรา รู้จักมัน เข้ามาอยู่เรื่อยๆ มีผู้หลักผู้ใหญ่พูดถึงปกติในชีวิตประจำวัน มีพูดในสื่อ ในคนที่เราไปพบปะอยู่เสมอตั้งแต่เด็ก พ่อแม่เราก็พูดเรื่องพวกนี้ให้เราได้ยินมาตั้งแต่เด็ก เข้าวัดเข้าวา แม่ไม่ตั้งใจฟังพระเทศน์เราก็ได้ยินบ้าง คือความเป็นพุทธ การมองโลกแบบพุทธเนี่ย มันอยู่ในตัวเรา โดยปฏิเสธไม่ได้เลย คราวนี้พอ...พอได้เรียน แล้วก็ฝึก มันก็เลยเหมือนทำให้มุมมองนี้มันไม่ได้แยกออกจากการบริการของเรา มันออกไปได้เต็มตัว คือมันไม่ใช่เหมือนกับที่เรา มองโลกแบบพุทธ แต่ในขณะที่บริการเราต้อง...เราต้องหยิบมุมมองของเราไปในแนวคิดอื่นเพื่อที่จะ service ได้ แล้วมันก็ยังมุมมองของพุทธแทรกอยู่เรื่อยๆ อย่างนี้ มัน...ตัวเราก็ไม่ได้ service ด้วยจิตใจ ด้วยตัวเราอย่างเต็มที่ แต่พอเป็นพุทธด้วยความที่เป็นคนไทย ด้วยความที่เราก็เติบโตมาในมุมมองแบบพุทธ แล้วพอมาได้เรียนว่าเอาจิตวิทยาการศึกษาแนวพุทธมันมี มันเอามุมมองที่เรา มองโลกและชีวิตแบบนี้เนี่ยไป service ในแง่ของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาได้นะ มันก็เลยออกไปเป็นตัวของตัวเองได้อย่างเต็มที่ ก็เลยเลือกมุมมองนี้แหละ</p>	<p>แม้จะได้เรียนรู้และฝึกหัดทฤษฎีการศึกษาอื่นๆ แต่ก็ยังพบว่าตนเองยังมองสิ่งต่างๆด้วยมุมมองเชิงพุทธ (2.1)</p> <p>ชีวิตถูกรายล้อมด้วยแนวคิดเชิงพุทธ ตั้งแต่เด็กจนโตจนซึมซับมุมมองเชิงพุทธอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ – บ่งบอกถึงอิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมแวดล้อมที่มีผลต่อการหล่อหลอมตัวตนอย่างลึกซึ้ง (2.1)</p> <p>“การมองโลกแบบพุทธเนี่ย มันอยู่ในตัวเรา” คำว่า “อยู่ในตัวเรา” ต่อยำถึงอิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมแวดล้อมที่มีผลต่อการหล่อหลอมตัวตนอย่างลึกซึ้ง (2.1/2.2)</p> <p>เวลานำการมองโลกแบบพุทธไปใช้ในกระบวนการปรึกษาแนวพุทธ ทำให้ “มันออกไปได้เต็มตัว” เต็มตัวในที่นี้น่าจะหมายถึง ทำได้อย่างเต็มที่ เต็มกำลัง สามารถใช้ตัวตนที่จริงแท้ในการทำงานได้ เนื่องจากค่านิยมส่วนตัวกับหลักการที่ใช้ในการทำงานสอดคล้องกลมกลืนกัน (2.1/2.2)</p> <p>ความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างชีวิตส่วนตัวและการทำงาน ทำให้สามารถ “เป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่” ในการทำงาน การกล่าวซ้ำในเรื่องการใช้ตัวเองอย่างเต็มที่ในงานการศึกษา บอกเป็นนัยว่าเรื่องนี้มีความหมายและความสำคัญสำหรับคุณวีระ (2.1/2.2)</p>	<p>ตัวตนจากการหล่อหลอมเชิงวัฒนธรรม</p> <p>ตัวตนจากการหล่อหลอมเชิงวัฒนธรรม</p> <p>ตัวตนจากการหล่อหลอมเชิงวัฒนธรรม</p> <p>ความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างวิชาชีพและตัวตนเชิงวัฒนธรรม</p> <p>ความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างวิชาชีพและตัวตนเชิงวัฒนธรรม</p>

4) จัดหมวดหมู่ใจความสำคัญ เมื่อทำการระบุใจความสำคัญเรียบร้อยแล้ว สิ่งที่ได้ก็คือ ใจความสำคัญต่าง ๆ จำนวนมาก หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะต้องทำการกำหนดหมวดหมู่ให้กับใจความสำคัญ นั่นคือ ใจความสำคัญใดที่เกี่ยวข้องกันก็นำมาจัดไว้ในหมวดหมู่เดียวกัน โดยในหมวดหมู่หนึ่งๆจะมีใจความสำคัญหลัก (super-ordinate

theme) และใจความสำคัญรอง (sub-ordinate theme) ทั้งนี้ ไม่จำเป็นว่าทุกใจความสำคัญจะต้องถูกจัดเข้าในหมวดหมู่ใดหมวดหมู่หนึ่ง ใจความสำคัญบางประเด็นอาจถูกตัดออกเนื่องจากเมื่อมองในภาพรวมแล้วไม่เกี่ยวข้องกับใจความสำคัญอื่นๆ หรือขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัย

ตารางที่ 2: จัดหมวดหมู่ใจความสำคัญ

<p>ความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างวิชาชีพและตัวตนเชิงวัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> • ตัวตนจากการหล่อหลอมเชิงวัฒนธรรม <p>ความท้าทายในการทำงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> • การศึกษาเชิงจิตวิทยาไม่เป็นที่นิยม • การศึกษาเชิงจิตวิทยาไม่เป็นที่รู้จัก

5) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยฉบับต่อไป หากมิใช่เป็นการวิจัยแบบรายกรณีศึกษา ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เข้าร่วมวิจัยคนอื่นๆ ต่อไปตามกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังที่ระบุมาข้างต้น ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลลำดับต่อไป สิ่งสำคัญก็คือผู้วิจัยจะต้องไม่นำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากครั้งก่อนมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้วิจัยจะต้องเปิดใจต้อนรับข้อมูลใหม่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามข้อมูลวิจัยที่ปรากฏ เพื่อกำกับให้การวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนประสบการณ์เฉพาะของผู้เข้าร่วมวิจัยแต่ละคน

ต้องพิจารณาด้วยว่าใจความสำคัญทั้งหมดโดยภาพรวมสามารถนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัย

การเขียนรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยแบบ IPA มีได้สิ้นสุดลงเมื่อได้ตารางที่แสดงใจความสำคัญของข้อมูลวิจัย แต่ยังคงดำเนินต่อไปจนถึงขั้นตอนของการเขียนรายงานผลการวิจัย เนื่องจากการที่จะเขียนบรรยายและอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่ค้นพบในเชิงลึกได้นั้น ผู้วิจัยจะต้องย้อนกลับไปทำความเข้าใจความหมายของข้อมูลวิจัยอีกครั้งจากแหล่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคำสัมภาษณ์ต้นฉบับ ประเด็นต่างๆที่บันทึกไว้ ใจความสำคัญที่ระบุไว้ รวมถึงสมุดบันทึกการวิจัย เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจในสิ่งที่ค้นพบไปยังผู้อ่านงานวิจัย

6) จัดหมวดหมู่ใจความสำคัญระหว่างข้อมูลวิจัย เมื่อเสร็จสิ้นการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยแต่ละฉบับ สิ่งที่ได้ก็คือ ตารางแสดงใจความสำคัญสำหรับข้อมูลวิจัยแต่ละฉบับ เช่น หากมีผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 5 คน ก็จะได้ตารางแสดงใจความสำคัญของข้อมูลวิจัย 5 ตาราง และจากจุดนี้ ผู้วิจัยจะทำการมองหาความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลวิจัยทั้งหมด การที่จะตัดสินว่าใจความสำคัญใดควรจะถูกคัดเลือกอยู่ในตารางแสดงผลการวิจัยก็ได้ขึ้นอยู่กับว่าใจความสำคัญนั้นๆ ปรากฏในข้อมูลวิจัยของผู้เข้าร่วมวิจัยส่วนใหญ่เท่านั้น แต่ยังคง

เช่นเดียวกับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล กระบวนการเขียนรายงานผลการวิจัยมักไม่เป็นเส้นตรง แต่เป็นวงกลมที่เกี่ยวข้องกับการเขียนแล้วปรับแก้ไขจนกระทั่งได้รายงานผลการวิจัยที่มีคุณภาพตามหลักเกณฑ์ของ IPA ดังที่จะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป จึงเป็นไปได้ที่ในขั้นนี้ผู้วิจัยอาจยังทำการเพิ่มหรือลดบางใจความสำคัญอันเป็นผลมาจากการใช้เวลาในวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม

การรายงานผลการวิจัยแบบ IPA จะเริ่มต้นด้วยการนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม ซึ่งมักจะอยู่ในรูปของตารางหรือแผนผัง ตามด้วยการนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับใจความสำคัญหลักและใจความสำคัญรองตามลำดับ พร้อมบรรยายสาระสำคัญของใจความสำคัญนั้นๆ ในภาพรวมหรือในระดับกลุ่ม รวมทั้งระบุว่าใจความสำคัญดังกล่าวเกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวนกี่คน จากนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าใจความสำคัญดังกล่าวปรากฏอยู่ในประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยแต่ละคนอย่างไรผ่านการให้หลักฐานสนับสนุนด้วยการนำเสนอคำสัมภาษณ์ (extracts) ของผู้เข้าร่วมวิจัยแต่ละคนที่สะท้อนใจความสำคัญนั้น (the P) พร้อมการตีความจากผู้วิจัย (the I) โดยผู้วิจัยควรเขียนแสดงให้เห็นทั้งความเหมือนและความต่างภายในใจความสำคัญ ผู้สนใจสามารถศึกษาตัวอย่างการเขียนรายงานผลการวิจัยแบบ IPA ได้จากบทความวิจัยต่างๆ ที่ได้รับการประเมินโดย Smith (2011) ว่ามีคุณภาพตรงตามเกณฑ์การวิจัยแบบ IPA

การกำกับและประเมินคุณภาพงานวิจัยแบบ IPA

ในการผลิตงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยจะต้องให้ความสำคัญกับการกำกับคุณภาพของงานวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นออกแบบการวิจัยจนกระทั่งเขียนรายงานผลการวิจัย จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้ IPA ที่ถูกตีพิมพ์ระหว่างปี 1996-2008 Smith (2011) ได้เสนอหลักเกณฑ์สำหรับการกำกับและประเมินคุณภาพของงานวิจัยที่ใช้ IPA ไว้ 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. มีขอบเขตการวิจัยที่ชัดเจน นั่นคือ ผู้วิจัยจะต้องมุ่งศึกษาและรายงานผลเกี่ยวกับแง่มุมของปรากฏการณ์เฉพาะหนึ่งในเชิงลึก

2. ข้อมูลวิจัยมีคุณภาพ ข้อมูลวิจัยที่มีคุณภาพสำหรับการวิจัยแบบ IPA คือ ข้อมูลเชิงลึกที่มาจากมุมมองของผู้เข้าร่วมวิจัย ซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพดังกล่าวมีที่มาจาก การเก็บข้อมูลที่มีคุณภาพ

3. มีหลักฐานสนับสนุน ในการนำเสนอใจความสำคัญ ผู้วิจัยควรระบุให้ชัดเจนว่าใจความสำคัญดังกล่าวมีที่มาจากผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวนกี่คน นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรนำเสนอคำสัมภาษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงทั้งความเหมือนและความต่างภายในใจความสำคัญ หากเป็นกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก 1-3 คน ผู้วิจัยจะต้องนำเสนอคำสัมภาษณ์ของผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกคนที่สะท้อนถึงใจความสำคัญดังกล่าว หากเป็นกลุ่มตัวอย่าง 4-8 คน ผู้วิจัยควรแสดงคำสัมภาษณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยอย่างน้อยครั้งหนึ่ง แต่หากเป็นกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่มากกว่า 8 คนขึ้นไป ผู้วิจัยควรแสดงหลักฐานคำสัมภาษณ์จากผู้เข้าร่วมอย่างน้อย 3-4 คน

4. นำเสนอผลการวิจัยในเชิงลึก ซึ่งสามารถทำได้โดยการนำเสนอใจความสำคัญรองต่างๆ ที่อยู่ภายใต้ใจความสำคัญหลัก วิธีการดังกล่าวช่วยเพิ่มพื้นที่ให้การวิเคราะห์ข้อมูล

5. มีการตีความข้อมูล ไม่ใช่บรรยายข้อมูลเพียงอย่างเดียว ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการวิจัยแบบ IPA เกี่ยวข้องกับการตีความสองชั้น หลังจากนำเสนอคำสัมภาษณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยจะต้องทำการตีความคำสัมภาษณ์ว่ามีความหมายอย่างไรสำหรับผู้เข้าร่วมวิจัย เพื่อที่จะได้เข้าใจประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยในเชิงลึกมากขึ้น

6. แสดงให้เห็นทั้งความเหมือนและความต่างของประสบการณ์ หากเป็นการนำเสนอผลการวิจัยจากผู้เข้าร่วมวิจัยมากกว่า 1 คน ผู้วิจัยจะต้องแสดงให้เห็นถึงทั้งความเหมือนและความต่างของประสบการณ์ภายในใจความสำคัญหนึ่งๆ หรืออีกนัยหนึ่ง คือการแสดงให้เห็นว่าแม้ประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัยจะสะท้อนใจความสำคัญเดียวกัน แต่ก็มีแง่มุมเฉพาะที่มีความแตกต่างกัน

7. เขียนรายงานการวิจัยอย่างมีคุณภาพ การดำเนินการวิจัยอย่างสอดคล้องกับฐานคิดเชิงทฤษฎีของ IPA และการกำกับการวิจัยให้เป็นไปตามเกณฑ์ทั้ง 6

ประการข้างต้นเป็นฐานที่สำคัญสำหรับการเขียนรายงาน การวิจัยที่มีคุณภาพ ซึ่งหนึ่งตัวบ่งชี้ที่สำคัญของรายงาน การวิจัยที่มีคุณภาพ คือ การที่ผู้อ่านงานวิจัยมีความรู้สึก ร่วมในสิ่งที่อ่าน และรู้สึกว่าได้เข้าใจและได้เรียนรู้เกี่ยวกับ ปรัชญาการณที่ถูกรู้ศึกษาอย่างลึกซึ้ง

สรุป

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับฐานคิดเชิงทฤษฎี ของ IPA และแนวทางในการดำเนินการวิจัยที่สอดคล้อง กับฐานคิดดังกล่าว กล่าวได้ว่า ฐานแนวคิดและแนวทาง ในการดำเนินการวิจัยที่เป็นระบบของ IPA คือจุดเด่น ที่สำคัญที่ทำให้ IPA ได้รับความสนใจและถูกนำไปใช้ อย่างกว้างขวาง

แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเล็ก อาจทำให้ การวิจัยโดยใช้ IPA ดูเป็นเรื่องง่าย แต่ในความเป็นจริง แล้วการที่ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยได้อย่างมีคุณภาพ และสอดคล้องกับฐานคิดของ IPA นั้นมีความท้าทาย เนื่องจากต้องอาศัยความรู้เชิงทฤษฎีและทักษะเชิงปฏิบัติ จำนวนมาก กล่าวโดยย่อคือ ผู้วิจัยจะต้องมีความเข้าใจ เกี่ยวกับฐานคิดเชิงทฤษฎี รวมไปถึงท่าทีเชิงปรัชญา ของ IPA อย่างลึกซึ้งในระดับหนึ่ง นอกจากนี้เพื่อที่จะ ได้มาซึ่งข้อมูลวิจัยที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยจะต้องมีทักษะ ด้านการสัมภาษณ์ในระดับที่ดี และการที่จะสามารถ นำเสนอผลการวิจัยในเชิงลึกได้นั้น ผู้วิจัยจะต้องเปิดรับ ต่อประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย และให้เวลากับการ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเต็มที่

ความรู้และทักษะดังกล่าวอาจใช้เวลาในการ เรียนรู้และฝึกฝน อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางด้านการศึกษา เชิงคุณภาพ อันหมายรวมถึง IPA สำหรับการศึกษาทาง ด้านจิตวิทยาในประเทศไทยยังคงเป็นเรื่องใหม่และยัง ไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ส่งผลให้การทำวิจัยเชิงคุณภาพ ให้มีคุณภาพจึงยังมีความท้าทาย และมีความเป็นไปได้ อย่างยิ่งว่าผู้วิจัยที่ยังไม่ได้มีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับท่าทีเชิงปรัชญา รวมทั้งฐานคิดเชิงทฤษฎีของ IPA จะ

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ IPA ด้วยกรอบแนวคิด เชิงปริมาณตามที่คุ้นเคย

ผู้เขียนเห็นด้วยกับ Berríos & Lucca (2006) และ Poulin (2007) ในประเด็นที่ว่าจุดเริ่มต้นสำคัญที่ จะช่วยวางรากฐานการวิจัยเชิงคุณภาพให้มีคุณภาพ ก็คือ การให้บริการทางการศึกษาด้านการวิจัยเชิงคุณภาพใน ฐานะวิชาแกนของหลักสูตรจิตวิทยา ซึ่งสอดคล้องกับที่ Ponterotto (2005a, 2005b) และ Stratton, Moller & Vossler (2015) ระบุว่าการบรรจุเฉพาะรายวิชาด้าน การวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพอย่างใดอย่างหนึ่งใน หลักสูตรจิตวิทยาเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากความ หลากหลายทางด้านระเบียบวิธีวิจัยถือเป็นสิ่งสำคัญต่อ คุณภาพของการศึกษาด้านการวิจัยทางจิตวิทยา รวมถึง ต่อความก้าวหน้าทางด้านองค์ความรู้ของศาสตร์

ในการมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้เขียน สนับสนุนแนวคิดของ Berríos & Lucca (2006) และ Povee & Roberts (2013) ที่เสนอว่าหลักสูตรจิตวิทยา จะต้องปรับทิศทางในการให้บริการทางการศึกษาด้าน การวิจัย โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ระเบียบวิธี วิจัยที่หลากหลายที่จำเป็นต่อการพัฒนาความรู้ทาง ด้านจิตวิทยา ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะนำไปสู่ทิศทางการ วิจัยที่เหมาะสม จากเดิมที่มักใช้ระเบียบวิธีวิจัยเป็นตัว กำหนดคำถามการวิจัย ไปสู่การใช้คำถามการวิจัยเป็น ตัวกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งการปรับทิศทางการวิจัยดัง กล่าวจะส่งผลให้จำนวนวิทยานิพนธ์เชิงปริมาณและเชิง คุณภาพรวมถึงเชิงผสมผสานมีความสมดุลกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาและการวิจัย เชิงคุณภาพ ควรเพิ่มการบรรจุบุคลากรที่มีความรู้และ ประสบการณ์ทางด้านการศึกษาเชิงคุณภาพในฐานะผู้สอน ในหลักสูตรจิตวิทยาและในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิในวารสาร วิชาการ อีกทั้ง เพื่อที่บุคคลที่สนใจจะสามารถเข้าถึง แหล่งความรู้ได้มากขึ้นและสะดวกขึ้น ควรมีการผลิต หนังสือ ตำรา และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เชิงคุณภาพทางด้านจิตวิทยาโดยเฉพาะที่เป็นภาษาไทย ให้มากขึ้น

ผู้เขียนมุ่งหวังว่าบทความนี้จะป็นหนึ่งแรงสนับสนุนที่ทำให้ IPA เป็นที่รู้จักและถูกนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพทางด้านจิตวิทยามากยิ่งขึ้น อันจะ

เป็นอีกหนึ่งแรงหนุนที่จะช่วยนำพาศาสตร์จิตวิทยาของไทยไปสู่ความหลากหลายทางด้านระเบียบวิธีวิจัยในการแสวงหาความรู้เพื่อการผลิตองค์ความรู้ทางด้านจิตวิทยาที่มีความลุ่มลึกและหลากหลายสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Berrios, R., & Lucca, N. (2006). Qualitative methodology in counseling research: Recent contributions and challenges for a new century. *Journal of Counseling & Development, 84*, 174-186.
- Harper, J. D. (2012). Surveying qualitative research teaching on British clinical psychology training programmes 1992–2006: A changing relationship?. *Qualitative Research and Clinical Psychology, 9*, 5-12.
- Heidegger, M. (1927/1962). *Being and time* (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). New York: HarperCollins.
- Husserl, E. (1936/1970). *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology* (D. Carr, Trans.). Evanston, IL: North Western University Press.
- Larkin, M., Watts, S., & Clifton, E. (2006). Giving voice and making sense in interpretative phenomenological analysis. *Qualitative Research in Psychology, 3*, 102-120.
- Madill, A., & Gough, B. (2008). Qualitative research and its place in psychological science. *Psychological methods, 13*, 254.
- Madill, A., Jordan, A., & Shirley, C. (2000). Objectivity and reliability in qualitative analysis: Realist, contextualist and radial constructionist epistemologies. *British Journal of Psychology, 91*(1), 1-20.
- Ponterotto, J. G. (2005a). Integrating qualitative research requirements into professional psychology training programs in North America: Rationale and curriculum model. *Qualitative Research in Psychology, 2*, 97-116.
- Ponterotto, J. G. (2005b). Qualitative research in counseling psychology: A primer on research paradigms and philosophy of science. *Journal of counseling psychology, 52*, 126-136.
- Poulin, K. L. (2007). Teaching qualitative research: Lessons from practice. *The Counseling Psychologist, 35*, 431-458.
- Povee, K., & Roberts, L. D. (2013). Qualitative research in psychology: Attitudes of psychology students and academic staff. *Australian Journal of Psychology, 66*, 28–37.

- Reid, K., Flowers, P. & Larkin, M. (2005). Exploring the lived experience. *The Psychologist*, 18, 20–23.
- Smith, J. A. (1996). Beyond the divide between cognition and discourse: using interpretative phenomenological analysis in health psychology. *Psychology and Health*, 11, 261-271.
- Smith, J. A. (2011). Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis. *Health Psychology Review*, 5, 9-27.
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. London: Sage.
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2015). Interpretative phenomenological analysis. In J. A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology: A practical guide to research methods* (pp. 25-52). London: Sage.
- Srichannil, C. (2014). *Healing through culturally embedded practice: An investigation of counsellors' and clients' experiences of Buddhist Counselling in Thailand* (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://www.era.lib.ed.ac.uk/handle/1842/14238>
- Stratton, P., Moller, N., & Vossler, A. (2015). Next steps: Building on and using research in training and practice. In A. Vossler & N. Moller (Ed.), *The counselling and psychotherapy research handbook* (pp. 257-273). London: Sage.
- Wertz, F. J. (2011). The qualitative revolution and psychology: Science, politics, and ethics. *The Humanistic Psychologist*, 39, 77–104.
- Willig, C., & Stainton-Rogers, W. (2008). Introduction. In C. Willig & W. Stainton-Rogers (Eds.), *The Sage handbook in qualitative research in psychology* (pp. 1–12). London: Sage.